

ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**VIII Всеукраїнська
конференція здобувачів вищої освіти і молодих
учених**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

*Кафедра філософських і соціологічних студій та
соціокультурних практик*

Співорганізатори:

Південно-Українське відділення
Соціологічної асоціації України
Національний університет «Одеська політехніка»
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»
Міжнародний університет

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

**VIII Всеукраїнська конференція здобувачів
вищої освіти і молодих учених
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКІ
НАУКОВІ СТУДІЇ»
(17-19 листопада 2025 року)**

Одеса, 2025

УДК 001.895:005.8(082)
ББК 60я431

*Рекомендовано до друку Вченою радою Університету Ушинського
протокол № 7 від 09 грудня 2025 року*

Південноукраїнські наукові студії: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Одеса, 17–19 листопада 2025 р.) / ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик; Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України, Нац. ун-т «Одеська політехніка», Нац. ун-т «Чернігівська політехніка», НТУ «Дніпровська політехніка», Міжнародний університет; відп. ред. та укладач: Петінова О. Б. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 336 с.

Рецензенти:

кандидатка філософських наук, доцентка, доцентка кафедри філософії, історії та політології
Національного університету «Одеська політехніка» *Наталія РИБКА*

кандидатка політичних наук, доцентка, доцентка кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін Міжнародного університету *Юлія МЕЛЬНИК*

У Збірнику матеріалів VIII Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Південноукраїнські наукові студії» представлено напрацювання учасників із різних регіонів України, об'єднаних спільною метою – осмислення сучасних наукових викликів та пошук інноваційних рішень у міждисциплінарному просторі. Конференція організована Державним закладом «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за участю кафедри філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик, у співпраці з Південно-Українським відділенням Соціологічної асоціації України та провідними університетами країни – ЗВО-партнерами.

Матеріали збірника охоплюють широке коло тем, що відповідають актуальним потребам сучасного суспільства й науки. Серед них: трансформації українського соціуму, культурні та історичні процеси в контексті суспільно-політичних змін, філологічні студії в умовах цифровізації, розвиток креативних індустрій, філософія бізнесу та етичні виміри інновацій, екологічна філософія й концепції сталого розвитку, сучасні підходи до філософії здоров'я, інновації в освіті, проблеми політики та суспільного розвитку, а також виклики, пов'язані з критичним мисленням і логічною культурою XXI століття.

Збірник відображає високий рівень наукових досліджень молодих учених, сприяє розвитку міжвузівської наукової співпраці та формує простір для конструктивного діалогу між представниками різних освітніх і наукових галузей. Матеріали конференції можуть бути корисними для дослідників, викладачів, здобувачів освіти, а також фахівців, що працюють у сфері соціальних, гуманітарних та освітніх наук.

Матеріали подано в авторській редакції. За зміст та достовірність наведених фактів, цитат і даних відповідальність несуть автори.

© ДЗ «ПНПУ імені К. Д. Ушинського», 2025

© Авторів матеріалів, 2025

Балінський Артем РОЛЬ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ У ПРОГОЛОШЕННІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1989–1991 рр.).....	80
Боднарчук Катерина ЦІННОСТІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	85
Васильєва Лариса МІЖ ЗАКОНОМ І БЛАГОДАТТЮ: ФЕМІНІСТИЧНА АНТРОПОЛОГІЯ ЄВАНГЕЛЬСЬКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЖІНОЧОГО СТАТУСУ ЯК ПРАВОНАСТУПНИЦЯ-НОВАТОР АНТИЧНИХ ДОГМ.....	88
Зозулик Анастасія ПОКРОВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ ЯК ДУХОВНИЙ СИМВОЛ КОЗАЦТВА.....	92
Ілечко Софія КУЛЬТУРА ЯК ФУНДАМЕНТАЛЬНА СКЛАДОВА ТА ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ XVII СТ.).....	94
Омельченко Дмитро НАРАТИВ У СУЧАСНИХ ІДЕОЛОГІЯХ.....	97
Мордовець-Ткач Марта, Федорова Алла МУЗИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	100
Абрасьова Дар'я КОЗАЦЬКІ ДУМИ ТА ПІСНІ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЇ ВОЇНА.....	105
Карогодіна Єлизавета ЗОЛОТО ПОЛУБОТКА: МІЖ ЛЕГЕНДОЮ ТА РЕАЛЬНІСТЮ.....	108
Ярмак Софія ПОЛІТИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ГЕТЬМАНА ЯК ГАРАНТІЯ СТАБІЛЬНОСТІ КОЗАЦЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	111

Таким чином, феномен козацького бароко полягає у його здатності поєднувати духовність і героїзм, красу і віру, традицію і творчість. Це мистецтво, яке промовляє до серця кожного українця, бо в ньому закарбована історія народу, його біль і його велич.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вечерський В. В. Бароко українське, козацьке і мазепинське: термінологічні дефініції та сутність явища. Сіверщина в історії України. Київ. 2021. 5 с. URL: <https://ucs.knu.ua/article/download/3032/2891/12516>.
2. Погрібна Д. Козацьке бароко як державницький історико-культурний стиль: формування та динаміка розвитку. Українські культурологічні студії. Київ. 2024. 4 с. URL: <https://ucs.knu.ua/article/download/3032/2891/12516>.
3. Коломієць А. В. Чинники формування світогляду будівничих доби бароко. Теорія та практика дизайну: зб. наук. праць. К.: НАУ. 2021. С.55–62. URL: <https://jrnل.nau.edu.ua/index.php/Design/article/view/15393/22396>.
4. Кудря І. Культура доби бароко: структурно-функціональний аналіз. Актуальні питання гуманітарних наук. Дрогобич. 2020. 5 с. URL: https://www.aphn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_6/2.pdf.
5. Бровченко А. І. Українське необароко в архітектонічних видах творчості як один із національних самоіндикаторів. Альманах «АРТ-платФОРМА». Київ. 2023. С.208–227. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/47154/1/I_Bratus_artplatform_1_7_2023_FOMD.pdf

БАЛІНСЬКИЙ АРТЕМ

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність F2 «Інженерія програмного забезпечення», Інститут комп'ютерних систем,
Науковий керівник: **ФЕДОРОВА АЛЛА**, кандидатка історичних наук,
доцентка кафедри філософії, історії та політології,
Національний університет «Одеська політехніка», м. Одеса, Україна

РОЛЬ НАРОДНОГО РУХУ УКРАЇНИ У ПРОГОЛОШЕННІ НЕЗАЛЕЖНОСТІ (1989–1991 рр.)

Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. стало кульмінацією багатовікової боротьби українського народу за власну державність та логічним завершенням складних суспільно-політичних процесів кінця 1980-х років. Період «перебудови» та «гласності», ініційований радянським керівництвом на чолі з Михайлом Горбачовим, послабив ідеологічний контроль Комуністичної партії та створив умови для виникнення

незалежних громадських об'єднань. На цьому тлі, каталізованому такими трагічними подіями, як Чорнобильська катастрофа 1986 р., що підірвала довіру до радянської системи, та поглибленням економічної кризи, в українському суспільстві сформувався потужний запит на демократичні перетворення, відродження національної ідентичності та реальний суверенітет. Саме в цей час на політичну арену вийшла нова сила, що змогла очолити та організаційно оформити ці прагнення – Народний Рух України за перебудову (НРУ). В умовах сучасної російсько-української війни, коли державність знову доводиться захищати зі зброєю в руках, дослідження досвіду НРУ набуває особливої актуальності. Воно дозволяє зрозуміти механізми мирної боротьби за суверенітет, шляхи консолідації суспільства та еволюцію національної свідомості від культурного відродження до чіткої політичної мети – незалежності.

Метою даної роботи є комплексний аналіз політичної, парламентської та громадської діяльності Народного Руху України в період 1989–1991 рр. як вирішального чинника у здобутті незалежності. Дослідження спирається на аналіз програмних документів НРУ, матеріалів тогочасної преси, спогадів учасників руху та наукових праць, присвячених цьому періоду.

Створення Народного Руху України, Установчий з'їзд якого відбувся у Києві 8–10 вересня 1989 р., стало епохальною подією, яка символізувала перехід українського визвольного руху в нову, масову фазу. Ідея створення широкого демократичного об'єднання визрівала в колах дисидентів та національно свідомої інтелігенції. Важливу роль у підготовці до створення Руху відіграла Спілка письменників України, яка надала легальне «прикриття» для організаційного комітету. Рух об'єднав у своїх лавах колишніх політв'язнів (В'ячеслав Чорновіл, Левко Лук'яненко, брати Горині), відомих письменників, які стали його моральними авторитетами (Іван Драч, Дмитро Павличко), та широкі верстви населення. На початковому етапі, щоб уникнути негайних репресій з боку влади, НРУ офіційно декларував підтримку «перебудови» та створення «демократичного і гуманного соціалізму» в рамках оновленої радянської федерації. Однак його програма вже містила фундаментальні вимоги: утвердження політичного та економічного суверенітету України, надання українській мові статусу державної, реабілітація жертв сталінських репресій [4, с. 6]. Ідейне підґрунтя для створення Руху було закладене попередніми поколіннями борців за Україну. Саме українська інтелігенція, що перебувала в русі опору радянській системі в 1960–80-х роках і чітко діяльність детально аналізує дослідник Г. Касьянов, сформувала той світоглядний фундамент, на якому постав Народний Рух [2, с. 4–5]. НРУ став організаційною формою цього національного пробудження, еволюціонувавши від культурно-просвітницької організації до потужної опозиційної політичної сили, яка ставила за кінцеву мету здобуття повної державної незалежності.

Одним з найважливіших напрямів діяльності НРУ стала парламентська боротьба. За результатами перших альтернативних виборів до Верховної Ради УРСР у березні 1990 р. представники демократичних сил, об'єднані у «Демократичний блок», ядром якого був Рух, здобули значний успіх, отримавши близько чверті депутатських мандатів [4, с. 82]. У парламенті вони сформували опозиційну фракцію «Народна Рада» [4, с. 83] на чолі з академіком Ігорем Юхновським, яка налічувала 125 депутатів. Попри те, що «Народна Рада» перебувала в меншості проти консервативної комуністичної «групи 239», вона стала ефективним центром опору та генератором державотворчих ідей. Депутати-демократи активно використовували трибуну Верховної Ради для критики комуністичного режиму та популяризації ідеї незалежності. Саме «Народна Рада» була ініціатором розробки та ухвалення Декларації про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. [4, с. 91]. Цей документ, хоч і не проголошував повний вихід зі складу СРСР, заклав фундаментальні правові основи майбутньої незалежності: верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади республіки в межах її території, право на власні Збройні Сили, внутрішні війська та органи державної безпеки, а також намір стати в майбутньому нейтральною, позаблоковою державою [1]. Ухвалення Декларації стало величезною перемогою демократичних сил і важливим кроком на шляху до незалежності.

Паралельно з парламентською діяльністю, НРУ вдавався до організації безпрецедентних за масштабом масових акцій, які мобілізували суспільство та наочно демонстрували волю народу до незалежності. Найбільш знаковою подією став «Ланцюг Злуки» 21 січня 1990 р., присвячений 71-й річниці Акту Злуки УНР і ЗУНР. Оцінки кількості учасників суттєво різнилися: за офіційними даними радянських органів, які намагалися применшити масштаб події, участь в акції взяли близько півмільйона людей, тоді як організатори з Народного Руху називали цифри до трьох мільйонів. Взявшись за руки, учасники утворили живий ланцюг, що простягнувся від Івано-Франківська, Львова до Києва, символізуючи єдність українських земель [5]. Ця акція мала величезне психологічне та політичне значення, показавши як керівництву СРСР, так і всьому світу, що прагнення українців до самостійності є масовим і незворотним явищем. Іншою важливою подією стала «Революція на граніті» у жовтні 1990 р. Студентське голодування в центрі Києва, активно підтримане Рухом, висунуло чіткі політичні вимоги: відставка голови Ради Міністрів УРСР В. Масола, недопущення підписання нового союзного договору, проходження військової служби юнаками-українцями виключно на території республіки, перевибори Верховної Ради УРСР на багатопартійній основі [6]. Під тиском громадськості та опозиції у Верховній Раді влада була змушена піти на поступки, що стало серйозною поразкою для комуністичного режиму.

Діяльність Руху мала і важливий регіональний вимір, адже організація прагнула поширити свої ідеї по всій території України, долаючи стереотипи

про «націоналізм» як суто західноукраїнське явище. Особливо показовою була робота його осередків у південних та східних областях, де рівень русифікації був вищим, а підтримка національно-демократичних ідей – менш вираженою. На Одещині активісти НРУ стикалися з відчайдушним та організованим опором місцевої партійної номенклатури, яка вбачала в ідеях національного відродження пряму загрозу своєму пануванню. Керівні партійні органи мобілізували весь свій ідеологічний та адміністративний арсенал для боротьби з новоствореною організацією. Коли стало зрозуміло, що зупинити процес не вдасться, влада вдалася до прямої протидії: ініціаторам установчої конференції НРУ відмовили у наданні приміщення, посилаючись на «об'єктивні труднощі». Ба більше, партійний апарат перейшов до створення альтернативної, повністю підконтрольної собі структури. Була організована власна «установча конференція» з лояльних делегатів, яка, за задумом, мала перехопити ініціативу та направити на Всеукраїнський з'їзд Руху свою, прокомуністичну делегацію [4, с. 36–38].

Попри такий шалений тиск, демократичні сили Одещини не здалися. Ядром опору стали місцеві патріотичні організації, зокрема «Меморіал» та «Південна громада». Одним із лідерів цього руху був полковник запасу, кандидат філософських наук Віктор Цимбалюк. Зіткнувшись із прямою заборобою проводити конференцію в Одесі, рухівці ухвалили безпрецедентне рішення: 26 серпня 1989 р. 120 делегатів з Одеси провели свою обласну установчу конференцію у сусідній республіці – в Будинку кіно у Кишиневі [4, с. 38–39].

Вирішальну роль Народний Рух відіграв під час спроби державного перевороту в СРСР у серпні 1991 р. (т. зв. «серпневий путч»). У той час як комуністичне керівництво УРСР на чолі з Леонідом Кравчуком зайняло вичікувальну та неоднозначну позицію, заявивши лише, що в Україні не запроваджується надзвичайний стан, НРУ рішуче засудив дії ДКНС. Вже 19–20 серпня представники Руху та інших демократичних організацій на пресконференціях назвали події антиконституційним державним переворотом. Рух оприлюднив заяву із засудженням заколоту та закликав народ до акцій громадянської непокорі. Активісти Руху організовували мітинги, поширювали листівки, а його представники у «Народній Раді» стали головною рушійною силою скликання позачергової сесії парламенту, на протигагу Президії Верховної Ради, якій знадобилося півтори доби, щоб визнати те, що сталося [4, с. 118–119].

Провал путчу в Москві створив унікальне «вікно можливостей». Демократичні сили використали його для того, щоб поставити питання про повний вихід України зі складу СРСР. Саме під тиском опозиції та багатотисячних мітингів біля стін Верховної Ради 24 серпня 1991 р. було ухвалено історичний Акт проголошення незалежності України. Левко Лук'яненко, один з лідерів НРУ, у своїх спогадах підкреслював, що без

організованого тиску з боку Руху та мобілізованого ним народу комуністична більшість, яка боялася відповідальності за пасивну підтримку путчу, ніколи б не наважилася на такий крок [3, с. 423–425]. Історичний момент внесення В'ячеславом Чорноволом до сесійної зали величезного синьо-жовтого прапора став символом остаточної перемоги національно-демократичних сил [7].

Таким чином, діяльність Народного Руху України в 1989–1991 рр. стала ключовим фактором, що уможливив мирне та легітимне відновлення української державності. НРУ вдалося виконати кілька історичних завдань: по-перше, він консолідував розрізнені національно-демократичні сили в єдину потужну організацію, здатну діяти на всеукраїнському рівні. По-друге, він сформулював та популяризував чітку політичну мету – повну державну незалежність, поступово еволюціонуючи від ідей перебудови до повного суверенітету. По-третє, Рух забезпечив цій меті масову народну підтримку через мирні акції, що продемонстрували волю мільйонів українців. По-четверте, він ефективно представив цю мету на парламентському рівні, створивши політичний тиск, який змусив стару комуністичну еліту ухвалити доленосне рішення в критичний момент. Поєднуючи парламентську боротьбу, масові вуличні акції та кропітку роботу в регіонах, Рух створив ситуацію, в якій проголошення незалежності стало єдиним можливим виходом із політичної кризи. Досвід НРУ доводить, що організований громадський рух, спираючись на національну ідею та широку підтримку населення, здатний досягати найважливіших державотворчих цілей навіть у надскладних умовах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декларація про державний суверенітет України. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.
2. Касьянов Г. В. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960–80-х років. К.: Либідь, 1995. 224 с.
3. Лук'яненко Л. Г. Не дам загинуть Україні! Київ: Софія, 1994. 510 с.
4. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія. Видання перше. Одеса: Астропринт, 1997. 380 с.
5. Живий ланцюг. *BikinediЯ*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Живий_ланцюг
6. Революція на граніті. *BikinediЯ*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Революція_на_граніті
7. Громенко С. 30 років, як синьо-жовтий повернувся до Києва. *Історична правда*. URL: <https://www.istpravda.com.ua/columns/5f1aa48adf32d>

Наукове видання

Південноукраїнські наукові студії: збірник матеріалів VIII Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (Одеса, 17–19 листопада 2025 р.) / ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик; Південно-Українське відділення Соціологічної асоціації України, Нац. ун-т «Одеська політехніка», Нац. ун-т «Чернігівська політехніка», НТУ «Дніпровська політехніка», Міжнародний університет; відп. ред. та укладач: Петінова О. Б. Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2025. 336 с.